

S. HALINA WROŃSKA CMW

RUCHY I GRUPY EKLEZJALNE WSPIERAJĄCE RODZINĘ

MOVEMENTS AND ECCLESIAL GROUP SUPPORTING FAMILY

A b s t r a c t. In times of crisis the traditional model of the family, family associations are vitally needed and deserve special care of the Church. Families themselves are the domestic church, but they also need broader groups that would serve families by multiple support. Family movements are formed on the initiative of the same families or representatives of the hierarchy, but in the perspective of faith, they always reveal the presence and action of the Holy Spirit. They use a language that expresses more family involvement. In the family movements and groups it is easier to mature in the faith, because an aid is given by the whole community. Families can share their own experiences, provide witness to the faith and are able to overcome individualism. Mutual exchange leads to a deeper entering into problems of faith and the mystery of the sacrament of marriage. Various forms of family activities constitute support for families experiencing crises of faith. They help in solving family problems, deepen marital unity, and for the deeply religious, they give the possibility of apostolic commitment. Catholic family associations can be a sign of change. They can be a real challenge facing the Church and society and can be a source of renewal of the whole of Christianity. They enliven the parishes and Christian families, deepen religious awareness, create a Christian environment and thereby affect social life.

Translated by ks. Paweł Mąkosa

Key words: family, community, domestic church, commitment, cooperation, experience, testimony of faith, unity of marriage, family ties, responsibility, help.

Obecnie jesteśmy świadkami powstawania i działania wielu grup i ruchów religijnych. Choć nie są one nowością dla Kościoła, to jednak po Soborze Watykańskim II dostrzec można ich wyraźne ożywienie. Swym zasięgiem

S. dr hab. HALINA WROŃSKA CMW, prof. KUL – emerytowany pracownik Instytutu Teologii Pastoralnej i Katechetyki KUL; adres do korespondencji: e-mail: hwronska@wp.pl

obejmują one zarówno dzieci, młodzież jak również dorosłych, w tym często całe rodziny.

Rozwój grup i ruchów rodzinnych wynika z odkrycia na nowo roli, jaką ma do spełnienia rodzina w zbawczym planie Boga. Przede wszystkim jest ona pierwszym środowiskiem życia, przez bliski kontakt wytwarza doświadczenie religijne rzutujące na cały proces chrześcijańskiego rozwoju człowieka. Rodzina uważana jest także za naturalne i uprzywilejowane miejsce dojrzewania wiary. Przeżywane w niej zdarzenia codzienne sprawiają, że Bóg ujawnia się jako wartość czytelna i zasadnicza.

Współczesna rodzina zatracza właściwy sobie charakter „rodzinnego domu”, czyli miejsca, gdzie kształtuje się tradycja i kultura rodzinna, a także kult rodzinny. Grupy i ruchy rodzinne są próbą tworzenia nowej chrześcijańskiej rodziny, zaangażowanej w życie Kościoła i świata.

Jest rzeczą niemożliwą omówienie wszystkich grup i ruchów rodzinnych w Kościele ze względu na ich dużą liczbę. Uwaga więc zostanie skoncentrowana tylko na niektórych z nich, a szczególnie na tych, które rozwijają się w Kościele polskim. Przed ich zaprezentowaniem należy wpierw podjąć refleksję nad przyczynami powstawania grup i ruchów rodzinnych oraz znaczeniem, jakie posiadają one dla życia Kościoła.

1. PRZYCZYNY POWSTAWANIA GRUP I RUCHÓW RODZINNYCH

Współczesny człowiek, zwłaszcza dzięki środkom społecznego przekazu, czuje się członkiem jakiejś wielkiej, ludzkiej społeczności, wykraczającej poza granice państwa, narodu czy kontynentu. Z drugiej zaś strony jest on bardzo osamotniony i bezsilny, zagrożony przez masowość życia i działania oraz przez izolację. Masa zabija go swą anonimowością, a izolacja oddziela od bogactwa duchowego drugich i nie pozwala na wymianę wartości¹. Tych trudności doświadcza również rodzina. Pomimo iż jest ona z natury swojej wspólnotą z prymatem kontaktów osobowych, to jednak coraz bardziej doświadcza osłabienia czy też zaniku więzi, co powoduje, że nierzadko nie różni się ona od hotelu. Przed tymi zagrożeniami chronią rodzinę ruchy reli-

¹ H. WRÓŃSKA. *Ruchy religijne i katecheza*. W: *Wokół katechezy posoborowej*. Red. R. Chałupniak i in. Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego 2004 s. 372-375; R. KAMIŃSKI. *Biblia w życiu parafii i małych wspólnot religijnych*. W: *Biblia w nauczaniu chrześcijańskim*. Red. J. Kudasiewicz. Lublin: KUL 1991 s. 145-146.

gijne, których elementem strukturalnym jest mała grupa czy też wspólnota. Oslaniają one rodzinę przed bezsilnością i zamknięciem się w sobie, dodają jej odwagi do zachowania własnej tożsamości i realizacji własnego powołania. Dlatego współczesna rodzina poszukuje grup jako formy swojej egzystencji.

Naszą epokę charakteryzuje potrzeba grupy swojskiej i serdecznej, potrzeba bliskości. Według Y. Congara jest to reakcja na anonimowość techniki, a także sprzeciw wobec nadmiernej instytucjonalizacji życia kościelnego i reglamentacji życia społecznego². Współczesnej rodzinie nie wystarcza sąsiedztwo, tak ważne dawniej. Nie wystarczają też organizacje przeżywające obecnie również swój kryzys. Rodzina poszukuje grup o pewnej intymności, o rzeczywistej wewnętrznej więzi, które pozwoliłyby jej wyrazić siebie z całą szczerością i w których dokonywałaby się wymiana i współudział. D. Emeis zauważa, że Kościół w przeszłości zbyt mało starał się o umożliwienie odnalezienia swojej chrześcijańskiej tożsamości poprzez życie w grupie. To doprowadziło do kryzysu identyfikacji z Kościołem i dystansowania się od życia parafialnego³.

W grupie życie rodzinne staje się pełniejsze i bogatsze, bardziej powiązane z rzeczywistością ze względu na dialog międzyosobowy, który jest spotkaniem ubogacającym rodziny biorące w nim udział. Pod wpływem innych rodzin dochodzi też do przemiany w sensie szerszego patrzenia na świat, głębszego zaangażowania w jakąś dziedzinę oraz wzmocnienia swojej duchowości. To zaangażowanie wymagające, intensywne i twórcze przyczynia się równocześnie do rozwoju wewnętrznego rodzin tworzących grupę.

W ruchach i grupach rodzinnych łatwiej dojrzeć w wierze, ponieważ udzielana jest bezpośrednia pomoc ze strony całej wspólnoty. Rodziny mogą dzielić się własnym doświadczeniem, przekazywać świadectwo wiary oraz przewycięzać indywidualizm. Wzajemna wymiana prowadzi do głębszego wchodzenia w problemy wiary oraz w tajemnicę sakramentu małżeństwa. Rodziny występują nie jako ci, którzy są jedynie pouczeni, jako grupa „zobowiązanych słuchaczy”, ale jako członkowie Kościoła przejmujący określone funkcje i zadania apostołskie, wynikające z powołania do życia w rodzinie.

Znaczenie ruchów i grup rodzinnych wzrasta także przez to, że przeciwdziałają one zagrożeniom dzisiejszej parafii, a zwłaszcza anonimowości i autorytaryzmowi. W nich możliwy jest dialog na tematy egzystencjalne inte-

² Y. CONGAR. *Grupy nieformalne w Kościele z katolickiego punktu widzenia*. „Collectanea Theologica” 42:1972 f. 5 s. 21.

³ D. EMEIS. *Die Gruppe in der Kirche. Ein Weg zur Überwindung von Identitätskrisen im Glauben*. W: *Gemeindepraxis*. Mainz–München 1979 s. 261-265.

resujące rodziny i duszpasterza oraz wzajemny, bezpośredni kontakt. Nie ma wówczas nic z autorytaryzmu. Wręcz przeciwnie, dochodzi do głosu zasada partnerstwa. Poszczególne rodziny współdecydują, ale też dzielą współodpowiedzialność za dzieło zbawienia ludzi, szczególnie rodzin⁴.

Działalność ruchów rodzinnych jest istotowo związana z funkcjonowaniem Kościoła, co stawia je w rzędzie ruchów eklezjalnych. Stąd też funkcje, jakie przejmują w nich rodziny, wynikają jedynie z faktu przynależności do Kościoła. Nie ma tam etatów, stanowisk, list członków i legitymacji. Rodziny podejmują zadania na zasadzie służby pojmowanej w kategoriach wiary. Miejsce legalizmu i przymusu zajmuje klimat wolności, w jakim dokonuje się wewnętrzna formacja rodzin, dzielenie się świadectwem wynikającym z doświadczenia, wspólne planowanie i ocena podejmowanych działań.

2. ZNACZENIE GRUP I RUCHÓW RODZINNYCH DLA ŻYCIA KOŚCIOŁA

Każdy z istniejących w Kościele ruchów rodzinnych posiada swoją własną specyfikę i koncentruje się na pielęgnowaniu określonych wartości. Mamy więc do czynienia z pluralizmem tychże ruchów i grup. Pomimo tego zróżnicowania dostrzega się jednak pewne wartości wspólne.

Ruchy rodzinne w Polsce są rozprzestrzenione na terenie całego kraju. Ich dynamiczny rozwój świadczy o zapotrzebowaniu rodzin na doświadczenie Kościoła jako wspólnoty. Podstawą wspólnoty eklezjalnej, jako jedności wielu osób powołanych do realizowania zadań w jednym posłannictwie Kościoła, jest wspólnota Osób Boskich. Jej centrum jest Osoba Chrystusa, który łączy ludzi z Bogiem i między sobą. Przez Ducha Świętego tworzy on wspólnotę, która realizuje razem powołanie chrześcijańskie, a wzajemne braterstwo sprawia, że członkowie czują się bliskimi. Osoby tworzące wspólnotę pod wpływem Ducha Świętego dynamizują się wewnętrznie i udzielają się sobie nawzajem. Takie doświadczenie jest szczególnie cenne w przypadku rodzin stojących z dala od Kościoła, obojętnych, poszukujących, ale także rodzin mających pogłębioną świadomość Kościoła. Dlatego też rozwijające się ruchy

⁴ W. ŚMIGIEL. *Ruchy, stowarzyszenia, wspólnoty i grupy wspierające rodzinę jako Kościół domowy*. W: *Rodzina jako Kościół domowy*. Red. A. Tomkiewicz, W. Wieczorek. Lublin: KUL 2010 s. 457-460; H. WRONSKA. *Ruchy religijne* s. 373; R. KAMIŃSKI. *Biblia w życiu* s. 147.

rodzinne zmierzają w swych założeniach do tego, aby być wspólnotami, w których się żyje i uczy być Kościołem w konkretnym miejscu⁵.

W okresie przedsoborowym rola świeckich zależała przede wszystkim od duszpasterzy, którzy mieli zasadnicze prawo stanowienia i realizacji. Natomiast po Soborze Watykańskim II zaangażowanie świeckich w tworzenie i realizację duszpasterstwa wynika z natury Kościoła jako Ludu Bożego. Świeccy nie są uważani za czynnik drugorzędny, ale razem z duchowieństwem tworzą wspólnotę, co bardzo mocno dostrzega się w ruchach rodzinnych. Rodziny włączone w życie ruchów i grup stanowią rzeczywisty podmiot duszpasterstwa realizowanego w tychże ruchach. Są zarówno nauczycielami prawd Bożych, jak i uczniami Jezusa Chrystusa, są świadkami zastosowania słowa Bożego we własnym życiu, a równocześnie budują się przykładem rodzin ze wspólnoty, są pasterzami wspólnoty, a jednocześnie pozostają w jedności z hierarchią⁶.

Ruchy i grupy rodzinne są znakiem tchnienia Ducha Świętego w Kościele. Ich działalność musi więc posiadać znamię nowości. Dzięki ruchom rodziny, a przez to również i Kościół oczyszczają się z przygodnych naleciałości, wchodzą odważnie w nowe czasy i środowiska, bogacą się wewnętrznie i bardziej zdecydowanie podejmują zadania ewangelizacyjne.

Ruchy i grupy rodzinne są mocno zakotwiczone w słowie Bożym i liturgii Kościoła. Słowo Boże jest tu rozumiane przede wszystkim jako słowo życia domagające się zdecydowanej i konsekwentnej odpowiedzi ze strony człowieka. Zarówno w kontakcie z Biblią jak i podczas uczestniczenia w Eucharystii rodziny stają się partnerami zbawczego dialogu z Bogiem. W słowie Bożym poznają one zbawczą wolę Boga uobecnianą w liturgii, by następnie realizować ją w codziennym życiu⁷.

Różnorodność ruchów rodzinnych stwarza także pewne niebezpieczeństwa. Częste kontakty między rodzinami tej samej grupy, przy wyidealizowanej wizji wspólnoty, mogą prowadzić do utożsamiania Kościoła w sensie ograniczania go do własnego ruchu rodzinnego czy grupy. Konsekwencją tego jest

⁵ R. KAMIŃSKI. *Zrzeszenia religijne a parafia*. W: *W prostocie prawdy, w pokorze miłości. Studia i materiały dedykowane ks. prof. dr. hab. Janowi Walowi*. Red. T. Borutka, A. Baczyński, M. Ostrowski. Kraków: PAT 2008 s. 282-286; W. ŚMIGIEL. *Ruchy, stowarzyszenia* s. 454-456.

⁶ H. WROŃSKA. *Katecheza w stowarzyszeniach, ruchach i grupach*. W: *Miejsca katechezy: rodzina – parafia – szkoła*. Red. S. Kulpaczyński. Lublin: Polihymnia 2005 s. 104-110.

⁷ H. WROŃSKA. *Ruchy i grupy rodzinne*. W: *Katecheza dziś*. Red. J. Zimny. Sandomierz: Wyd. Diecezjalne 2002 s. 224-250.

brak otwarcia się na sprawy Kościoła partykularnego czy powszechnego. Wspólnoty takie przypominają wówczas „wyspy” zamknięte w sobie, samowystarczalne, podejmujące jedynie własne inicjatywy lub też rywalizujące a nie współpracujące z innymi grupami istniejącymi na terenie parafii.

W Kościele tradycyjnym wyżej stawiany był urząd niż charyzmat. Współczesne ruchy rodzinne zwracają uwagę na element charyzmatyczny Kościoła. Przeakcentowanie go może w konsekwencji prowadzić do odrzucenia wszelkich struktur i instytucji, funkcji, różnicy pełnionych ról. Zasadniczo jednak duchowni mają w ruchach rodzinnych swoje ważne miejsce jako przewodnicy liturgii, animatorzy i kierownicy duchowi⁸. Innym niebezpieczeństwem jest przesadny emocjonalizm. Grupa stanowi wówczas dla rodziny ucieczkę przed różnego rodzaju zobowiązaniami, życiowymi trudnościami i osobistą odpowiedzialnością⁹.

3. NIEKTÓRE RUCHY RODZINNE

W Polsce rozwija się **Ruch Domowy Kościoł**. Powstał on z połączenia charyzmatu polskiego Ruchu Światło-Życie oraz międzynarodowego ruchu małżeńskiego Equipes Notre Dame, mającego swoje korzenie we Francji¹⁰.

⁸ W. ŚMIGIEL. *Relacja urzędu do charyzmatu w teorii i praktyce pastoralnej*. W: *W prostocie prawdy, w pokorze miłości. Studia i materiały dedykowane ks. prof. dr. hab. Janowi Walowi*. Red. T. Borutka, A. Baczyński, M. Ostrowski. Kraków: PAT 2008 s. 471-482.

⁹ H. WRONSKA. *Katecheza a małe grupy szkolne i parafialne*. Lublin: KUL 2007 s. 168-201.

¹⁰ Ruch Equipes Notre Dame zrodził się z poszukiwania przez młode małżeństwa francuskie możliwości uzgodnienia wymagań Ewangelii z życiem w małżeństwie i rodzinie. Owocem tych poszukiwań jest odkrycie, że małżeństwo jest drogą do prawdziwej świętości, a miłość małżeńska ma wartość sakramentalną. Biorąc pod uwagę fakt, że ruch powstał w 1939 r., stwierdzenie to można nazwać prawdziwym odkryciem. Zostało ono zaakceptowane przez Sobór Watykański II, który dał początek wypracowywanej stopniowo duchowości małżeńskiej. Główne założenia Ruchu zawarte są w tzw. Karcie i obejmują trzy wymiary życia: osobistego, wspólnotowego i apostołskiego. Już pierwsze ekipy uświadomiły sobie konieczność osobistego rozwoju każdego z małżonków, nie poprzestając jedynie na doskonaleniu związku małżeńskiego czy rodziny, a raczej uzależniając wzrost tych ostatnich od wzrostu indywidualnego. Jakość wspólnoty małżeńskiej zależy od osobistej postawy wewnętrznej obojga małżonków. Małżonkowie, tworząc wspólnotę rodzinną, sami odnoszą korzyść poprzez wzajemne wspomaganie się i otwieranie na różne dziedziny życia, a następnie stają się świadectwem dla swoich dzieci, które poprzez rodziców zdobywają pierwsze doświadczenie Kościoła. Postawa apostołska członków Ruchu przejawia się w wyjściu poza własną rodzinę, w trosce o ludzi młodych przygotowujących się do małżeństwa oraz w niesieniu pomocy rodzinom, aby potrafiły świad-

Ruch Domowy Kościoła nie jest jednak zwykłym zlepkiem dwóch różnych rzeczywistości, ale ma własną tożsamość, korzystając z wartości wspomnianych ruchów. Wspólnotą podstawową, w której dokonuje się formacja, jest wspólnota małżeńska i rodzinna. Elementami służącymi tej formacji są: modlitwa małżeńska i rodzinna, spotkanie ze słowem Bożym, pogłębianie wiedzy religijnej, dialog małżeński, Reguła Życia, systematyczne uczestnictwo w spotkaniach Kręgu Rodzin.

W Ruchu Domowego Kościoła codzienna modlitwa osobista i czytanie Pisma Świętego są ściśle ze sobą związane. Modlitwa osobista traktowana jest jako odpowiedź na słowo Boże. Codzienna modlitwa małżeńska i rodzinna zbliża małżonków do siebie oraz do Boga i jest oddawaniem chwały Bogu przez szukanie Jego woli. Rodzina zaś, gromadząc się na wspólnej modlitwie, uobecnia pośród siebie Chrystusa¹¹. Dialog małżonków, mający miejsce zależnie od potrzeby raz w miesiącu lub częściej, jest czasem wspólnej refleksji nad różnymi, wyłaniającymi się problemami. Jest on wspólnym odkrywaniem przez małżonków woli Bożej wobec ich małżeństwa i rodziny. Zakłada rewizję wcześniej podjętych zadań oraz odnajdywanie ideału. Ściśle z dialogiem małżeńskim łączy się Reguła Życia, którą można też nazwać planowaniem pracy nad sobą. Również zamknięte rekolekcje małżeńskie wpływają na umocnienie związku z Chrystusem oraz ze współmałżonkiem¹².

Comiesięczne spotkania rodzin zmierzają do podtrzymywania i rozwoju przyjaźni między członkami ekipy Domowego Kościoła, ale równocześnie urzeczywistniają Kościół w środowisku parafialnym. Towarzyszy im klimat życzliwości, otwartości, wspólnego poszukiwania i modlitwy. W każdej ekipie Domowego Kościoła jest jedna para małżeńska pełniąca funkcję animującą, oraz jeden kapłan jako kierownik duchowy¹³.

Środowisko, stwarzające dobre warunki do rozwoju małżeństwa i rodziny, stanowi Krąg Rodzin. Jest on wspólnotą kilku małżeństw (4-7), spośród których jedno pełni funkcję pary animatorskiej, wybieranej przez małżeństwa

czyć o Bogu przez swoją miłość. Z realizacją zasadniczych założeń Ruchu łączą się również zobowiązania małżonków i rodzin, o których mówi wspomniana Karta Equipes Notre Dame. Do zobowiązań zalicza się codzienną modlitwę osobistą oraz wspólną rodziny, codzienne czytanie i medytację słowa Bożego, dialog małżeński, regułę życia, comiesięczne spotkania zespołów połączone z doksztalcaniem, rekolekcje. Zob. F. BLACHNICKI. *Charyzmat i wierność*. Carlsberg 1985 s. 119-124.

¹¹ Tamże s. 120.

¹² *Dialog małżeński. Materiały opracowane przez Centralną Diakonię Domowego Kościoła*. Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 1999.

¹³ H. WRÓŃSKA. *Ruchy i grupy rodzinne* s. 233.

danego kręgu. W skład kręgu wchodzi również – jako doradca i kierownik duchowy – kapłan zwany moderatorem. Krąg może istnieć tam, gdzie w jego pracy będzie uczestniczyć przynajmniej jedna para po formacji podstawowej. Spotkania kręgu odbywają się raz w miesiącu, najczęściej w mieszkaniach poszczególnych rodzin. Mała liczba osób stwarza atmosferę braterską i umożliwia głębsze zaangażowanie wszystkich uczestników. Spotkania mają charakter formacyjno-doktrynalny. Na ich program składa się część towarzyska (często przy herbacie, w atmosferze swobodnej rozmowy i śpiewu), modlitwa, przydział zobowiązań, katecheza, szczególnie z zakresu duchowości małżeńskiej, dzielenie się radościami i problemami codziennego życia. Chociaż nazwa brzmi: Krąg Rodzin, program formacyjny oparty jest na sakramentalnej więzi małżonków, która stanowi fundament w wychowaniu dzieci. Dlatego też w comiesięcznych spotkaniach Kręgu Rodzin biorą udział rodzice, dzieci zaś uczestniczą tylko w modlitwie rodziców¹⁴.

Krąg Rodzin chce być szkołą życia chrześcijańskiego. Każdy z jej członków odkrywa sens życia chrześcijańskiego, uczy się miłości realizowanej w sposób konkretny zarówno w rodzinie, jak i w innych środowiskach, w których żyje i pracuje. Rodziny nie mogą zamykać się w sobie, aby dbać jedynie o rozwój własnej duchowości. Są one zobowiązane do ewangelizacji, szczególnie poprzez świadectwo własnego życia. Nie chodzi przy tym jednak o efekt ilościowy w postaci tworzenia jak największej liczby nowych kręgów, ale o wychodzenie naprzeciw tym rodzinom, które najbardziej potrzebują pomocy w realizacji swojego powołania małżeńskiego i rodzinnego¹⁵.

Przygotowanie do pracy w Kręgu Rodzin oraz tworzenie nowych kręgów dokonuje się stopniowo i za pomocą metod wypracowanych przez Ruch Światło-Życie. Główną rolę odgrywa świadectwo. Proponowane są szczególnie dwie formy. Pierwsza z nich obejmuje udział w rekolekcjach ewangelizacyjnych w parafii oraz w spotkaniach grup, które utworzyły się po ich zakończeniu, a także udział w 15-dniowych oazach rekolekcyjnych. Drugą formą, skróconą, jest udział jedynie w rekolekcjach oazowych. Konsekwencją dobrego przeżycia rekolekcji jest podjęcie dalszej drogi formacyjnej przez założenie kręgu rodzin w parafii lub włączenie się do już istniejącego.

W pracy formacyjnej kręgu można wyróżnić trzy etapy: okres wprowadzenia, okres realizacji programu formacyjnego oraz okres odnowy i pogłębienia

¹⁴ T. BERTONE. *Movimento di spiritualità e di apostolato familiare*. W: *Movimenti ecclesiali contemporanei*. Red. A. Favale. Roma 1991 s. 141.

¹⁵ Tamże s. 142.

formacji. Na początku drogi formacyjnej wielką rolę w kształtowaniu się nowego kręgu odgrywa para wprowadzająca. Jej zadaniem jest udzielanie pomocy we wzajemnym poznawaniu się, wychwycenie aspiracji i dążeń kręgu, które mogą być przydatne w dalszej pracy, wspólne przemyślenie sposobów budowania wspólnoty oraz takie ukazanie metody i struktury, aby nie jawiły się one jako cel, ale jako środek do jego osiągnięcia, wreszcie doprowadzenie do wyboru nowej pary animatorskiej i do samodzielnej pracy kręgu. Drugi etap formacji kręgu, trwający przynajmniej dwa lata, realizowany jest według programu wydawanego przez centralną diakonię Ruchu Domowy Kościoł. Równolegle wydawany jest *List do wspólnot rodzinnych*, służący jako materiał uzupełniający. Etap trzeci to okres odnowy dla małżeństw trwających w ruchu już od kilku lat. Okres ten rozpoczynają i kończą rekolekcje całego kręgu, podejmujące problematykę „powrotu do źródeł”. Rekolekcje te trwają dwa dni, a ich celem jest weryfikacja formacji. Przez cały okres formacji Ruch Domowy Kościoł pragnie urzeczywistniać soborową wizję rodziny chrześcijańskiej, w której to następuje dowartościowanie miłości małżeńskiej, a rodzinę pojmuje się jako kościół domowy i wspólnotę¹⁶.

W Kościele w Polsce rozwija się ruch apostołski **Rodzina Rodzin**, powstały w Warszawie głównie w celu odrodzenia i uświęcenia polskiej rodziny¹⁷.

¹⁶ H. WROŃSKA. *Ruchy i grupy rodzinne* s. 235-236.

¹⁷ Ruch Rodzina Rodzin swymi korzeniami sięga okupacyjnej pracy apostołskiej, prowadzonej wśród licznych grup młodzieży żeńskiej, zgromadzonej w konspiracyjnej Sodalicii Mariańskiej. Celem działalności tych grup było podtrzymywanie ducha narodowego, ratowanie polskiej kultury oraz wychowanie przez pogłębianie życia religijnego i intensywną pracę nad sobą. W okresie powojennym niektóre osoby z tego grona, mające własne rodziny, wystąpiły z inicjatywą dalszego spotykania się, aby w małych grupach małżeństw pomagać sobie wzajemnie w pogłębianiu tajemnicy małżeństwa. Twórcą duchowości Ruchu został kardynał Stefan Wyszyński, który nazwał powstające wspólnoty Rodziną Rodzin.

W tworzeniu się i rozwoju Ruchu Rodzina Rodzin można wyróżnić dwa główne etapy. Pierwszy obejmuje spotkania w małych grupach, liczących po kilka zaprzyjaźnionych małżeństw, które koncentrowały swoje wysiłki na intensywnym doskonaleniu osobistym we wspólnocie małżeńskiej. Przełomowy etap w działalności Ruchu stanowi połowa lat pięćdziesiątych. Zmieniono wtedy w znaczny sposób styl pracy, przechodząc od intensywnej troski o świętość osobistą i swojej rodziny do pełnego zaangażowania się w sprawy Kościoła i podjęcie odpowiedzialności za jego losy. Ruch ten obejmuje całe rodziny, także wielodzietne. Założyciel, nadając Ruchowi pewien określony kierunek, równocześnie wywarł znaczny wpływ na ukształtowanie jego duchowości. Cechuje ją eklezjalność – czyli świadome i odpowiedzialne włączenie się w aktualne potrzeby Kościoła powszechnego i Kościoła w Polsce; maryjność – polegająca na postawieniu wszystkiego na Maryję oraz oddanie Jej siebie i swojej rodziny; polskość – przejawiająca się w trosce o duchowe oblicze ojczyzny; rodzinność – wyrażająca się w tworzeniu kręgów zaprzyjaźnionych rodzin (Rodzina Rodzin) i w służbie rodzinie. Zob. *Ruchy katolickie w Polsce. Informator*. Warszawa 1994 s. 44-45.

Podstawowe cele tego ruchu to: troska o każdą rodzinę, zwłaszcza wielopokoleniową; służba rodzinie wielodzietnej oraz ratowanie jej przed rozbięciem i patologią społeczną; tworzenie atmosfery przyjaźni i serdecznej więzi między rodzinami gotowymi do przyjścia z pomocą sobie i innym; obrona każdego poczętego życia; pomoc duchowa i materialna osobom starszym, chorym i samotnym; przygotowanie osób świeckich pragnących służyć rodzinie¹⁸.

Uczestnicy ruchu Rodzina Rodzin zdobywają formację podczas spotkań odbywających się przynajmniej raz w miesiącu w grupach. Na program spotkania składa się wspólna modlitwa, Eucharystia, referat o problematyce religijno-społecznej, wymiana doświadczeń i omówienie aktualnych problemów rodzinnych. W spotkaniach tych uczestniczą najczęściej całe rodziny. Wówczas po wspólnej modlitwie, dzieci gromadzą się w innym pomieszczeniu pod opieką starszej młodzieży, przygotowanej do pracy apostołskiej i wychowawczej. Pracą w grupach rodzin, realizowaną zgodnie z programem, kierują wybrani z danego grona opiekunowie. Kierownictwo duchowe sprawują duszpasterze ruchu. Pogłębieniu pracy rocznej służą wspólne wyjazdy wakacyjne w małych grupach¹⁹.

Oprócz spotkań małych grup odbywają się także spotkania centralne, w których uczestniczy znaczna liczba osób należących do ruchu Rodzina Rodzin i wewnątrz z nim związanych. Obejmują one adwentowe i wielkopostne dni skupienia dla poszczególnych grup stanowych (rodzice, młode małżeństwa, młodzież akademicka), tradycyjne uroczystości religijne (Boże Narodzenie, Wielkanoc), doroczne pielgrzymki rodzin na Jasną Górę i do Niepokalanowa. Okazją do wspólnego spotkania są także święta patronalne Ruchu (uroczystość Świętej Rodziny i Ofiarowania Pańskiego), sympozja i wykłady związane tematycznie z nauką Kościoła, a szczególnie z programem duszpasterskim na dany rok. Jedną z odmian praktyk religijnych Ruchu stanowią wspólne nocne czuwania modlitewne i adoracje eucharystyczne ofiarowywane w intencji Kościoła²⁰.

Innym ruchem rodzinnym, powstałym w środowisku polskim, jest **Przymierze Rodzin**²¹. Na podstawie ogólnego założenia programowego ruch

¹⁸ *Rodzina Rodzin*. „Królowa Apostołów”. Kalendarz 1985 s. 54-55.

¹⁹ *Ruchy katolickie w Polsce. Informator*. Warszawa 1994 s. 47-49.

²⁰ Praktyka ta powstała w Rodzinie Rodzin w 1953 r. i od momentu aresztowania ks. prymasa Stefana Wyszyńskiego trwa po dzień dzisiejszy w Warszawie i na Jasnej Górze. Zob. W. NOWICKI. *Katolickie wspólnoty i ruchy religijne w Polsce współczesnej*. „Ateneum Kapańskie” 121:1993 nr 506 s. 105-106.

²¹ Przymierze Rodzin jest ruchem, który powstał pod koniec lat siedemdziesiątych z inicja-

wytycza konkretne cele dla rodzin złączonych w grupach. Można do nich zaliczyć tworzenie warunków wzrostu siły moralnej i zwartości rodziny poprzez pogłębianie jej życia religijnego, rozwijanie współpracy i wzajemnej pomocy rodzin w zakresie spraw wychowawczych i praktyczno-życiowych, związanych z opieką nad dziećmi; wspólne poszukiwanie stylu życia współczesnej rodziny katolickiej; pogłębianie wiedzy w zakresie chrześcijańskiego życia rodzinnego ze szczególnym uwzględnieniem problematyki wychowawczej; rozwijanie apostołstwa świeckich i aktywności społecznej w swoim środowisku; tworzenie dla dzieci i młodzieży grup rówieśniczych, w których realizowane są te same wartości, w jakich ma wzrastać polska rodzina katolicka²².

Ruch Przymierze Rodzin w roku 1990 przekształcił się w stowarzyszenie i uzyskał osobowość prawną, jednak nadal opiera się na społecznej działalności swoich członków i jedynie, ze względów praktycznych, przyjmuje pewne minimum strukturalne. Podstawowymi komórkami są grupy rodzin, które zdecydowały się na przyjęcie celów i zasad działania Przymierza Rodzin. Grupy tworzą się w parafiach i innych placówkach duszpasterskich, a także przy klubach inteligencji katolickiej. Chociaż powstają z inicjatywy zainteresowanych rodzin, podlegają proboszczowi lub zatwierdzonemu przez niego duszpasterzowi. Jedna lub kilka takich grup tworzy ośrodek Przymierza Rodzin. Sprawnemu działaniu grup rodziców służą zespoły funkcyjne, wybierane z danego grona. Każdy zespół ma koordynatora, animatora życia religijnego, organizatora obozów i imprez, organizatora pomocy rodzinom, a także

tywy osób związanych z Klubem Inteligencji Katolickiej w Warszawie. Zrodził się on z potrzeby osób pragnących brać czynny udział w moralnej odnowie Polski poprzez wieloaspektową działalność, zwłaszcza przez pracę nad uzdrowieniem rodziny. „Potrzeba nam rodzin – czytamy w tekście programowym Przymierza Rodzin – w których kształtowałiby się ludzie odpowiedzialni za siebie i za innych, za «dziś i jutro» Kościoła, Narodu i jego kultury. Potrzeba nam ludzi żyjących Ewangelią i wprowadzających ją w konkret życia społecznego, ludzi solidnych, otwartych i światłych, ludzi dynamicznych i gotowych do służby. Takich właśnie ludzi ma formować Przymierze Rodzin”. J. Z d r z a ł e k. *Ruchy rodzinne w Polsce*. „Katolicka Agencja Informacyjna. Biuletyn” 1994 nr 42 s. 18.

²² Aby osiągnąć wytyczone cele, dla członków Ruchu Przymierze Rodzin prowadzone są spotkania raz w miesiącu, których centrum stanowi Eucharystia, specjalne rekolekcje z zakresu życia rodzinnego, ze szczególnym uwzględnieniem budowania więzi małżeńskiej i problematyki wychowawczej, pielgrzymki, a także obozy letnie i zimowe, kolonie, wycieczki, biwaki, wyjazdy weekendowe. Wielkie znaczenie ma zasada współpracy rodzin z małymi dziećmi w zakresie wzajemnej opieki nad nimi, wymiany doświadczeń opiekuńczo-wychowawczych, udzielania sobie wzajemnego wsparcia moralnego i materialnego w trudnych sytuacjach rodzinnych. W. NOWICKI. *Katolickie wspólnoty* s. 104-105.

koordynatora oraz animatorów grup dziecięcych i młodzieżowych. Przymierze Rodzin formuje swoich członków przez radość wspólnoty, wierność tradycji, modlitwę i działanie, kontakt z przyrodą, turystykę i sport²³.

Charakterystyczną formą pracy duszpastersko-rekolekcyjnej są **Spotkania Małżeńskie**, obejmujące przede wszystkim małżonków. Celem tej formy pracy jest pogłębienie więzi małżeńskiej. Trwałość tej więzi i styl relacji między małżonkami wpływa w sposób zasadniczy na relacje rodziców z dziećmi, z dalszą rodziną i z innymi ludźmi. Dlatego też ruch ten, pomimo iż bezpośrednio służy jedynie małżeństwu, jednak pośrednio służy równocześnie rodzinie.

Spotkania Małżeńskie mają miejsce podczas dwudniowych weekendów o charakterze rekolekcji zamkniętych. Specyfiką tych rekolekcji jest dialog prowadzony tylko we dwoje między małżonkami. W dialogu małżeńskim, podobnie jak w każdym dialogu, zasadniczą rolę spełnia postawa zarówno mówiącego, który przez słowo przekazuje siebie i własne wartości, jak i słuchającego, który dzięki swej uwadze i zaangażowaniu przyczynia się do tego, że wyrażane przez słowo wartości nie zamierają, ale przechodząc przez doświadczenie ubogacają go. Niezbędne jest jednak odrzucenie chęci wywierania jakiegokolwiek nacisku, wyciszenie swoich mechanizmów obronnych, bezwzględny szacunek i zaufanie do współmałżonka, który jest partnerem dialogu oraz umiejętność milczenia i otwarcia się, aby móc uchwycić od wewnątrz, niejako przeniknąć myśli i stanowisko swojego rozmówcy. Nieodzowną staje się również odwaga połączona ze zrzuceniem maski i odsłonięciem swojego „ja”. Taki dialog, prowadzony podczas spotkania małżeńskiego, służy nie tyle rozwiązaniu bieżących problemów, ale przede wszystkim głębszemu poznaniu siebie samego i osoby najbliższej, zwiększeniu wzajemnego zaufania i akceptacji. Jest on równocześnie drogą ku prawdziwej komunii osób oraz szansą dla pogłębienia miłości małżeńskiej²⁴.

Początkowo Spotkania Małżeńskie przeznaczone były jedynie dla małżonków pragnących pogłębić i odnowić swoją więź, natomiast obecnie otwarte są również na tych, którzy przeżywają konflikty, myślą o rozwodzie lub też pragną się połączyć po latach separacji.

Uczestnictwo w weekendzie Spotkań Małżeńskich jest w zasadzie jednorazowe. Jednak dla osób, które wyrażają takie pragnienie organizuje się spotkania porekolekcyjne. Przybierają one różne formy, a ich celem jest podtrzyma-

²³ H. WRÓŃSKA. *Katecheza a małe grupy szkolne i parafialne* s. 192-193.

²⁴ *Spotkania Małżeńskie. Informator*. Warszawa 1994 s. 1.

nie owoców weekendu. Część małżeństw przybywających na rekolekcje związana jest z innymi ruchami rodzinnymi. Po przeżyciu rekolekcji nadal uczestniczą w spotkaniach swoich wspólnot, wnosząc do nich nowe wartości. Pierwotnym założeniem Spotkań Małżeńskich było nietworzenie nowych wspólnot. W. Nowicki określa ów ruch jako ten, „który nie chce być ruchem”. Jeśli jednak w parafii nie ma innych grup, a istnieje taka potrzeba, małżeństwa tworzą kręgi, gdzie kontynuują doświadczenia z rekolekcji. Włączają się też do współpracy jako animatorzy w prowadzeniu następnych weekendów dla innych małżeństw. Niektórzy z animatorów spotkań małżeńskich zaangażowani są w parafialnym poradnictwie rodzinnym, prowadzą konferencje w czasie uroczystości kościelnych o zasięgu parafialnym, diecezjalnym czy ogólnopolskim²⁵.

Rekolekcje Spotkań Małżeńskich odbiegają znacznie od zwykłych rekolekcji. Prowadzone są przez trzy pary małżeńskie i kapłana. Pełnią oni rolę animatorów wskazujących uczestnikom tematy do indywidualnej refleksji i dialogu we dwoje. Poszczególne ośrodki rekolekcyjne, zachowując ogólne założenia i metody ruchu, posiadają autonomię w zakresie przygotowania weekendów i spotkań poweekendowych. Schemat weekendu, który posłużył opracowaniu programu Spotkań Małżeńskich, przywiózł z Kanady Stanisław Boguszewski w 1976 roku. Była to ówczesna wersja rozpowszechnionego za granicą ruchu Marriage Encounter.

Na podstawie doświadczeń programu dla małżeństw we wrocławskim ośrodku Spotkań Małżeńskich opracowany został program przygotowania narzeczonych do sakramentu małżeństwa. Dla określenia tego programu używa się zamiennie dwóch nazw: wieczory dla narzeczonych i wieczory dla zakochanych. Druga nazwa przyciąga w sposób szczególny pary, które nie podjęły jeszcze ostatecznej decyzji o małżeństwie. Program składa się z cyklu spotkań prowadzonych raz w tygodniu w ośrodku duszpasterskim przy parafii oraz ze spotkań dodatkowych, mających na celu zapoznanie się z problemem naturalnej regulacji poczęć. „Wieczory” pozwalają narzeczonym nie tylko na głębsze poznanie się przed ślubem, ale ułatwiają także pokonanie trudności i rozczarowań w pierwszym okresie małżeństwa²⁶.

Ruch **Nowe Rodziny** jest gałęzią rodzinną Ruchu Fokolari. Przejmuje jego założenia, duchowość i strukturę. Powstał on we Włoszech w 1967 roku z inicjatywy Chiary Lubich i rozwija się również w Polsce. Obejmuje on, po-

²⁵ W. NOWICKI. *Katolickie wspólnoty* 114-115.

²⁶ H. WRÓŃSKA. *Ruchy i grupy rodzinne* s. 239-241.

dobnie jak inne ruchy, rodziny pragnące w nowy sposób przeżywać wzajemne relacje.

Duchowość Nowych Rodzin, podobnie jak Ruchu Fokolari, wyrasta z odkrycia Boga jako miłości, Boga który tak „umiłował świat, że Syna Swego Jednorodzonego dał, aby każdy kto w niego wierzy nie zginął, ale miał życie wieczne” (J.3,16). Odpowiedź na tę miłość wyraża się poprzez pełnienie woli Bożej we własnym codziennym życiu oraz realizację przykazania wzajemnej miłości. Punktem kluczowym duchowości Nowych Rodzin jest świadomość obecności Jezusa wśród tych, którzy gromadzą się w Jego Imię. Ta obecność jest równocześnie gwarancją braterstwa i prawdziwej komunii osób. Najpełniej wyraża się ona w Eucharystii.

Nowe Rodziny cechuje także duchowość maryjna, rozumiana jako realizacja tu i teraz misji wyznaczonej rodzinie przez Boga oraz eklezjalność przejawiająca się w komunii z całym Kościołem, a w szczególności z jego pasterzami. Najbardziej specyficzną cechą ruchu jest dążenie do jedności. Wskazuje na to już sama nazwa ruchu Fokolari, co oznacza ognisko domowe. Jedność, którą pragną realizować członkowie Nowych Rodzin, ma swoje źródło w misterium Trójcy Świętej i urzeczywistnia testament Jezusa „...aby wszyscy byli jedno” (J 17, 21).

Podstawową formą apostolatu i formacji duchowej są doroczne pięciodniowe spotkania wszystkich członków ruchu, w formie dni skupienia, zwane Mariapoli. Nazwa Mariapoli (z greckiego – miasto Maryi) oznacza ośrodki spotkań i formacji podczas letnich wakacji itp. Mają one być modelem społeczeństwa zbudowanego na Ewangelii odczytanej w duchu jedności. Formacja codzienna Mariapoli posiada dwa etapy: przedpołudniowy, podczas którego cała wspólnota nauczana jest teoretycznie w zakresie duchowości ruchu oraz popołudniowy obejmujący pracę w grupach. W każdej grupie znajduje się para małżeńska animująca spotkanie. W czasie zajęć grupowych próbuje się pogłębić teorię z zajęć przedpołudniowych i zastosować ją w praktyce. Między tymi dwoma etapami każdego dnia Mariapoli sprawowana jest liturgia Eucharystii, zwykle w południe.

Pomocą w życiu Ewangelią jest krótki comiesięczny komentarz do wybranego zdania lub też perykopy biblijnej²⁷.

²⁷ Tamże s. 233.

*

Duszpasterstwo, szczególnie parafialne, potrzebuje małych grup rodzinnych, a z kolei rozwój grup rodzinnych wymaga wsparcia ze strony parafii. Nieodzowny więc staje się ciągły dialog wszystkich odpowiedzialnych za duszpasterstwo Kościoła. Koegzystencja parafii z grupami rodzinnymi oraz wzajemny dialog powinny prowadzić do jakościowej przemiany obu stron. Grupy rodzinne, jako środowiska chrześcijańskie, wpływają na rozbudzenie duszpasterstwa ogólnego, z kolei duszpasterstwo ogólne oddziałuje na uaktywnienie małych grup parafialnych. W następstwie tego procesu wzmocniona wewnętrznie rodzina, jako podstawowe środowisko wychowawcze, zdolna będzie rozwijać wiarę dzieci i młodzieży. Współpraca, z jaką mamy do czynienia, dokonuje się na zasadzie „krażenia wartości”, co oznacza, że istnieje wzajemna korelacja oraz ciągłość przeżycia religijnego.

BIBLIOGRAFIA

- BERTONE T.: Movimento di spiritualità e di apostolato familiare. W: *Movimenti ecclesiali contemporanei*. Red. A. Favale. Roma 1991 s. 129-154.
- BLACHNICKI F.: *Charyzmat i wierność*. Carlsberg 1985.
- CONGAR Y.: Grupy nieformalne w Kościele z katolickiego punktu widzenia. „*Collectanea Theologica*” 42:1972 f. 5 s. 15-38.
- EMEIS D.: *Die Gruppe in der Kirche. Ein Weg zur Überwindung von Identitätskrisen im Glauben*. W: *Gemeindepraxis*. Mainz-München 1979 s. 260-267.
- KAMIŃSKI R.: *Biblia w życiu parafii i małych wspólnot religijnych*. W: *Biblia w nauczaniu chrześcijańskim*. Lublin 1991 s. 139-192.
- KAMIŃSKI R.: *Zrzeszenia religijne a parafia*. W: *W prostocie prawdy, w pokorze miłości. Studia i materiały dedykowane ks. prof. dr. hab. Janowi Walowi*. Red. T. Borutka, A. Baczyński, M. Ostrowski. Kraków: PAT 2008 s. 281-287.
- NOWICKI W.: *Katolickie wspólnoty i ruchy religijne w Polsce współczesnej*. „*Ateneum Kapłańskie*” 121:1993 nr 506 s. 89-120.
- ŚMIGIEL W.: *Relacja urzędu do charyzmatu w teorii i praktyce pastoralnej*. W: *W prostocie prawdy, w pokorze miłości. Studia i materiały dedykowane ks. prof. dr. hab. Janowi Walowi*. Red. T. Borutka, A. Baczyński, M. Ostrowski. Kraków: PAT 2008 s. 471-482.
- ŚMIGIEL W.: *Ruchy, stowarzyszenia, wspólnoty i grupy wspierające rodzinę jako Kościół domowy*. W: *Rodzina jako Kościół domowy*. Red. A. Tomkiewicz, W. Wieczorek. Lublin: KUL 2010 s. 453-464.
- WROŃSKA H.: *Ruchy religijne i katecheza*. W: *Wokół katechezy posoborowej*. Red. R. Chałupniak i in. Opole 2004 s. 372-375.
- WROŃSKA H.: *Katecheza a małe grupy szkolne i parafialne*. Lublin: KUL 2007.

WRONSKA H.: Katecheza w stowarzyszeniach, ruchach i grupach. W: Miejsca katechezy: rodzina – parafia – szkoła. Red. S. Kulpaczyński. Lublin 2005 s. 99-138.

WRONSKA H.: Ruchy i grupy rodzinne. W: Katecheza dziś. Red. J. Zimny. Sandomierz 2002 s. 224-250.

RUCHY I GRUPY EKLEZJALNE WSPIERAJĄCE RODZINĘ

S t r e s z c z e n i e

W dobie kryzysu tradycyjnego modelu rodziny zrzeszenia rodzinne są niezwykle potrzebne i zasługują na szczególną troskę Kościoła. Rodziny same w sobie są Kościołem domowym, ale potrzebują również szerszych grup, które służyłyby rodzinie wielorakim wsparciem. Ruchy rodzinne powstają z inicjatywy samych rodzin lub przedstawicieli hierarchii, jednak w perspektywie wiary zawsze ujawniają obecność i działanie Ducha Świętego. Posługują się one językiem, który wyraża lepiej zaangażowanie rodziny. W ruchach i grupach rodzinnych łatwiej dojrzewa się w wierze, ponieważ udzielana jest bezpośrednia pomoc ze strony całej wspólnoty. Rodziny mogą dzielić się własnym doświadczeniem, przekazywać świadectwo wiary oraz przezwycięzać indywidualizm. Wzajemna wymiana prowadzi do głębszego wchodzenia w problemy wiary oraz w tajemnicę sakramentu małżeństwa. Różne formy zrzeszonej aktywności rodzin stanowią wsparcie dla rodzin przeżywających kryzys wiary, są pomocą w rozwiązywaniu problemów rodzinnych, pogłębiają jedność małżeńską, a głęboko wierzącym dają możliwość zaangażowania apostołskiego.

Zrzeszenia rodzin katolickich mogą być znakiem przemiany, prawdziwym wyzwaniem skierowanym do Kościoła i społeczeństwa oraz źródłem odnowy całego chrześcijaństwa. Ożywiają one parafie i rodziny chrześcijańskie, pogłębiają świadomość religijną, tworzą środowiska chrześcijańskie, a przez to wpływają na kształt życia społecznego.

Słowa kluczowe: rodzina, wspólnota, Kościół domowy, zaangażowanie, współpraca, doświadczenie, świadectwo wiary, jedność małżeńska, więź rodzinna, odpowiedzialność, pomoc.